

08.02.2023

POL-2023-16297

Eduskunnan hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Itä-Uudenmaan poliisilaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa liittyen hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on tutustunut hallituksen esitykseen.

Yleistä

Itä-Uudenmaan poliisilaitos pitää esityksen sisältöä hyvänä kotoutumisen edistämisen kannalta. Laki edistäisi hyviä väestösuhteita ja vahvistaisi maahanmuuttajien yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa.

Poliisilaitos pitää hyvänä, että kotoutumispalvelut olisivat osana uutta kuntien kotoutumishjelmaa. Tällä tavalla varmistettaisiin kotoutumispalveluiden kokonaissaatavuus ja maahanmuuttajien kotoutumistoimet tehostuisivat paikallisella tasolla. Erityisesti poliisilaitos pitää hyvänä esitykseen kirjattua selkää mallia, jonka perusteella poliisikin voi ilmoittaa henkilön kotoutumispalveluiden arviontiin.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi viranomaisen tehtävistä ja yhteistyöstä kotoutumisen edistämiseksi hallinnon eri tasoilla. Poliisilaitos pitää hyvänä, että lailla vahvistettaisiin valtakunnallisen kotoutumisen suunnittelun ohella myös alueellista ja varsinkin paikallista suunnittelua. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella on useita kuntia, joilla on hyvin erilaiset tarpeet kotoutumisen edistämässä. Näin ollen poliisilaitos korostaa paikallisen tason kotoutumissuunnitelmien merkitystä.

Nykyiseen kotoutumislakiin on kirjattu velvoite osallistua monialaiseen yhteistyöhön. Yhteistyöhön osallistuvat kunta, työ- ja elinkeinotoimisto, poliisi, järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt. Toimiva yhteistyö kunnan ja paikallisten järjestöjen kanssa luo puitteet sille, että eri viranomaisten palveluista voidaan

rakentaa maahanmuuttajien yksilöllisiä tarpeita vastaavia palvelukokonaisuuksia ja edistää hyviä väestösuhteita.

Poliisilaitos toteuttaa osaltaan lainsäädännön ja strategioiden mukaisia toimia liittyen myös kotoutumiseen yhteistyössä muiden viranomaisten, yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa turvallisuudentunteen vahvistamiseksi, väkivallan ehkäisemiseksi ja polarisaatiokehityksen torjumiseksi. Keskeisimpiä työkaluja ovat Ankkuritoiminta, osallistuminen asiantuntijajäsenenä tilaisuuksiin sekä neuvottelukuntiin, joissa käsitellään ulkomaalaistaustaisen henkilöiden asioita kokonaisvaltaisesti. Lisäksi yhteistyötä tehdään vastaanottokeskusten kanssa muun muassa järjestämällä laillisuuskasvatusta.

Poliisin haasteet yleisesti yhteistyössä liittyvät tiedonvaihtoon liittyviin rajoitteisiin viranomaisten välillä. Poliisi näkee ongelmallisena, että asioista ei voida puhua avoimesti viranomaisten kesken, vaikka tarkoituksena on henkilön avustaminen ja saattaminen oikeiden palveluiden piiriin. Tähän vaikuttavat lainsäädäntö sekä viranomaisten omat lain tulkinnat. Näin tiedonvaihdon haasteisiin törmätään poliisin toimesta, kun maahanmuuttajia kohdetaan ihmiskaupparikoksissa, avustuspetoissa, kunniaväkivalta tapauksissa, katujengirikollisuudessa sekä yleensä väkivalta ja huumorikollisuudessa. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella kirjataan keskimäärin päivittäin yli 150 rikosilmoista, joten yhteistyön viranomaisten kesken tulisi olla mahdollisimman yksinkertaista ja joustavaa.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1 luku 9 § Yhteydenotto kotoutumista edistävien palveluiden tarpeen arvioimiseksi

Jos viranomainen on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jolla arvioidaan olevan tarve tässä laissa tarkoitetuille kotoutumista edistävillä palveluilla ja jonka ensimmäisen oleskeluluvan tai oleskelukortin myöntämisestä tai oleskeluoikeuden rekisteröimisestä on kulunut enintään kolme vuotta, sen on ohjattava henkilö kotoutumista edistävien palveluiden piiriin tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnan kotoutumista edistävästä palveluista vastaavaan viranomaiseen, jotta palveluiden tarve voidaan arvioida. Kunnan on nimettävä yhteydenoton vastaanottava taho, otettava sille osoitettu yhteydenotto käsittelyyn viivytyksettä sekä käynnistettävä 2 luvussa tarkoitetut toimenpiteet tarpeen mukaisesti.

Säännöskohtaiset perustelut

Esitetään, että jos viranomainen on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jolla arvioidaan olevan tarve tässä laissa tarkoitetuille kotoutumista edistävillä palveluilla ja jonka ensimmäisen oleskeluluvan tai oleskelukortin myöntämisestä tai oleskeluoikeuden rekisteröimisestä on kulunut enintään kolme vuotta, viranomaisen on ohjattava henkilö kotoutumista edistävien palveluiden piiriin tai henkilön antaessa suostumuksensa on otettava yhteyttä kunnan kotoutumista edistävästä palveluista vastaavaan viranomaiseen, jotta

kotoutumista edistävien palveluiden tarve arvioitaisiin. Viranomainen voi tarjottaa esimerkiksi hyvinvointialuetta, kunnan muuta viranomaista, Kansaneläkelaitosta tai poliisia taikka niiden palveluksessa olevaa virkailijaa.

Pykälässä ehdotettava yhteydenotto koskisi erityisesti tilanteita, joissa viranomainen arvioi, että maahanmuuttajan mahdollisuus edistää omaa tai perheensä hyvinvointia on vaarantunut kotoutumiseen liittyvien puutteiden vuoksi ja että henkilön tilannetta voitaisiin parantaa tämän lain mukaisilla kotoutumisen edistämisen palveluilla.

Poliisilaitoksen näkemys

Poliisilaitos näkee esityksen hyvänä. Poliisi tapaa jatkuvasti tehtävillään ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, jotka ovat rikoksen uhreja tai muuten poliisille herää huoli henkilön hyvinvoinnista ja sopeutumisesta yhteiskuntaan. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan näissä tilanteissa poliisi voisi tehdä ilmoituksen henkilöstä kunnan kotoutumista edistävistä palveluista vastaavalle. Ilmoituksen tulisi olla tehtävissä vastaavalla tavalla kuin lastensuojeluilmoitus. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan poliisin ilmoituskynnys tulisi näissä asioissa olla matala ja itse arviointi kotoutumispalveluiden tarpeellisuudesta jäisi kunnan kotoutumista edistävistä palveluista vastaavalle. Poliisilaitos kiinnittää huomioita siihen, että ilmoittamisen pitäisi olla poliisille mahdollista ilman oleskeluluvan tai oleskelukortin myöntämisen tai oleskeluoikeuden rekisteröinnin ajankohdan tarkastamista.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1 luku 11 § Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta

Tätä lakia soveltavan viranomaisen on annettava tietoa maahanmuuttajalle hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä. Kukin tätä lakia soveltava viranomainen vastaa osaltaan 1 momentissa tarkoitettujen tietojen tuottamisesta ja ajan tasalla pitämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa tietojen yhteensovittamisesta, kääntämisestä ja jakelusta viranomaisten käyttöön.

Säännöskohtaiset perustelut

Pykälässä säädettäisiin maahanmuuttajille annettavasta suomalaista yhteiskuntaa koskevasta perustiedosta voimassa olevaa kotoutumislakia vastavasti. Perustieto olisi maahanmuuttajille tarjottavan neuvonnan ensivaihe ja sen avulla maahanmuuttajat saisivat heti Suomeen muuton alkuvaiheessa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Pykälän 1 momentin mukaisesti tietoa jakaisivat ensisijaisesti Suomen edustustot ulkomailla, Maahanmuuttovirasto ja Digi- ja väestötietovirasto oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestörekisteröinnin yhteydessä. Näillä viranomaisilla olisi velvollisuus jakaa vähintään linkki perustietosisältöön. Tämä tehostaisi jakelua ja lisäisi todennäköisyyttä, että tieto tavoittaisi suuremman osan maahanmuuttajista.

Perustieto sisältäisi nykytilaa vastaavasti tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja työelämästä. Perustietoa tarjotaan useilla kielillä. Tieto annettaisiin maahanmuuttajalle, sillä kielellä, jota hän parhaiten ymmärtää.

Pykälän 2 momentin mukaisesti kukin viranomainen vastaisi oman toimialansa osalta perustietosisällön tuottamisesta sekä päivittämisestä. Sisällön tuottamisesta ja päivityksestä vastaavia viranomaisia olisivat muun muassa ulkoministeriö, ympäristöministeriö, Maahanmuuttovirasto, Kansaneläkelaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Opetushallitus, Digi- ja väestötietovirasto, poliisi sekä muutama edustaja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista, kunnista ja jatkossa myös hyvinvointialueilta.

Poliisilaitoksen näkemys

Poliisilaitos näkee perustetietopaketin tarpeellisenä ja toteaa, että lähtökohteisesti valtakunnallisen perustiedon tuottaminen poliisin osalta kuuluisi poliisihallitukselle.

Laki kotoutumisen edistämisestä 4 luku 41 § Kuntaan ohjaamisen alueellinen suunnittelu, kehittäminen ja toimeenpano

Kuntaan ohjaamisen alueellinen suunnittelu, kehittäminen ja toimeenpano Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus vastaa kuntaan ohjaamisen alueellisesta suunnittelusta ja kehittämisestä sekä sen osana laadittavasta ja toimeenpantavasta 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden kuntaan ohjaamisen alueellisesta strategiasta. Osana alueellista suunnittelua elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on varmistettava, että alueella on valtakunnallisia tavoitteita vastaavasti kuntapaikkoja. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on tuettava alueellaan kuntia ja hyvinvointialueita varautumisessa ottaa vastaan 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettuja henkilöitä, jotka muuttavat kuntaan kuntapaikalle tai vastaanottokeskuksen tukitoimia hyödyntäen tai niitä hyödyntämättä.

Säännöskohtaiset perustelut

Ehdotettu pykälä olisi uusi, mutta sisältäisi elementtejä, joita voimassa olevan kotoutumislain 37 §:ssä on esitetty elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävinä. Pykälä tarkentaisi kuntaan ohjaamisen viranomaisvastuita ja tavoitteita, mutta vastaisi nykytilaa. Pykälän 1 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset vastaisivat kuntaan ohjaamisen alueellisesta suunnittelusta ja kehittämisestä ja varautumisesta, erityisesti kuntapaikkojen osalta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten olisi tuettava alueellaan kuntia ja hyvinvointialueita kuntapaikalle muuttavien sekä vastaanottokeskuksen tukitoimin ja itsenäisesti muuttavien henkilöiden vastaanottoon varautumisessa, mitä kuvataan jäljempänä 42, 43 ja 55 §:n perusteluissa tarkemmin. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset tekevät kuntaan ohjaamisessa yhteistyötä Maahanmuuttoviraston ja vastaanottokeskusten kanssa. Vastaanottokeskusten toimintaa ohjaa Maahanmuuttovirasto.

Pykälän 2 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulisi tehdä alueellista suunnittelua yhteistyössä kuntaan ohjaamisen kannalta keskeisten viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa. Keskeisiä toimijoita ovat kunnat, hyvinvointialueet, Maahanmuuttovirasto, alueella sijaitsevat vastaanottokeskukset ja perheryhmäkodit sekä muut viranomaiset, joiden toiminnalla on vaikutusta kuntaan siirtymisen ja asettautumisen sujuvuuteen, esimerkiksi Digi- ja väestötietovirasto, Kansaneläkelaitos ja poliisi.

Poliisilaitoksen näkemys

Poliisilaitos pitää hyvänä, että kuntaan ohjaaminen tapahtuisi johdetusti huomioiden kuntien erilaiset mahdollisuudet järjestää kotoutumista edistäviä palveluita. Alueellisessa suunnittelussa ja toimeenpanossa tulisi huomioida myös vastaanottokeskusten sijainnit. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan paikallispoliisin rooli suunnittelussa, kehittämisessä ja toimeenpanossa on vähäinen, mutta osallistuminen asiantuntijana nähdään mahdollisena.

Laki kotoutumisen edistämisestä 5 luku 48 § Kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmä

Kunnan on asetettava maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen suunnittelunsa ja toimeenpanonsa kehittämistä sekä hyvien väestösuhteiden edistämistä varten paikallistason monialainen yhteistyöryhmä, jos maahanmuuttajien palvelutarve kunnassa sitä edellyttää. Yhteistyöryhmään voivat osallistua kunnan lisäksi hyvinvointialue, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, muu alueen kunta, poliisi, vastaanotto- tai järjestelykeskus, muu viranomainen, järjestö, yhdistys ja yhteisö, elinkeinoelämän edustaja sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja toteuttava palveluntuottaja.

Yhteistyöryhmän on:

- 1) tuettava paikallistason kotoutumisen edistämisen suunnittelua, kehittämistä ja toimeenpanoa;*
- 2) tuettava kotoutumisen edistämisen yhteensovittamista eri viranomaisten muun suunnittelun kanssa;*
- 3) koordinoitava 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanoton toimeenpanoa;*
- 4) edistettävä yhdenvertaisuutta ja hyviä väestösuhteita paikallistasolla.*

Yhteistyöryhmällä voi olla muitakin maahanmuuttoon ja kotoutumisen edistämiseen liittyviä tehtäviä.

Säännöskohtaiset perustelut

Pykälän 1 momentin mukaan kunnan olisi asetettava kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen suunnittelun ja toimeenpanon kehittämistä sekä hyvien väestösuhteiden edistämistä varten paikallistason monialainen

yhteistyöryhmä, jos kunnassa esiintyvä maahanmuuttajien palvelutarve sitä edellyttää. Tarve tässä pykälässä tarkoitetulle yhteistyöryhmälle arvioidaan muun muassa kunnassa olevien kotoutuja-asiakkaiden ja maahanmuuttajien lukumäärän, palvelutarpeen ja palveluiden yhteensovittamisen perusteella. Tarvetta tässä pykälässä tarkoitetulla yhteistyöryhmälle ei välttämättä ole, jos kunnan alueella toimii 58 §:ssä tarkoitettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asettama alueellisen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmä tai muu ryhmä maahanmuuton ja kotoutumisen edistämiseksi. Myös tämän ryhmän perustamisessa voitaisiin tehdä paikallistasolla yhteistyötä kuntien kesken, kuten edellä 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän. Yhteistyöryhmään voivat osallistua kunnan lisäksi hyvinvointialue, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, muu alueen kunta, poliisi, vastaanotto- tai järjestelykeskus, muu viranomainen, järjestö, yhdistys ja yhteisö, elinkeinoelämän edustaja sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja toteuttava palveluntuottaja

Poliisilaitoksen näkemys

Poliisilaitos kiinnittää huomioita siihen, että kotoutumista edistävän lain 48 §:n mukainen kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmän sekä 58 § alueellinen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmän asettamisissa tulee erityisesti huomioida jo olemassa olevat viranomaisten yhteistyöverkostot kuntien kesken. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan päällekkäisiä kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmiä tulisi välttää.

Poliisilaitos pitää kotoutumisen edistämisen toimia tarpeellisina. Esimerkiksi Vantaalla joka neljäs asukas on ulkomaalaistaustainen. Poliisi on valmis osallistumaan kotoutumista edistäviin toimiin, jotta maahanmuuttajat saisivat kotoutumispalveluiden aikana totuudenmukaisen käsityksen suomalaisen poliisin toimintatavoista. Poliisi pitää tärkeänä, että maahanmuuttajat voivat luottaa ja tukeutua poliisin tarpeen vaatiessa. Maahanmuuttajien käsitys viranomaisten toiminnan luottavuudesta saattaa olla hyvin erilainen joutuen heidän aikaisemmista kokemuksistaan.

Laki kotoutumisen edistämisestä 7 luku 58 § Alueellinen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi asettaa alueellisen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmän. Yhteistyöryhmän tehtävänä on tukea elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta 55 §:ssä tarkoitettujen tehtävien toteuttamisessa. Yhteistyöryhmällä voi olla muitakin maahanmuuttoon ja kotoutumisen edistämiseen liittyviä tehtäviä. Yhteistyöryhmään voi kuulua alueen kuntia, hyvinvointialueita, poliisi, vastaanotto- ja järjestelykeskuksia, muita viranomaisia, elinkeinoelämän edustajia sekä järjestöjä, yhdistyksiä, yhteisöjä ja kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja toteuttavia palveluntuottajia.

Yhteistyöryhmän on:

- 1) tuettava paikallistason kotoutumisen edistämisen suunnittelua, kehittämistä ja toimeenpanoa;*
- 2) tuettava kotoutumisen edistämisen yhteensovittamista eri viranomaisten muun suunnittelun kanssa;*
- 3) koordinoitava 2 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden vastaanoton toimeenpanoa;*
- 4) edistettävä yhdenvertaisuutta ja hyviä väestösuhteita paikallistasolla. Yhteistyöryhmällä voi olla muitakin maahanmuuttoon ja kotoutumisen edistämiseen liittyviä tehtäviä.*

Säännöskohtaiset perustelut

Pykälässä säädettäisiin uudesta alueellisesta maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmästä, joka vastaisi voimassa olevan kotoutumislain mukaista alueellisen maahanmuuttoasiain toimikuntaa. Yhteistyöryhmä voidaan asettaa tarpeeseen perustuen

Pykälän 1 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi asettaa alueellisen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmän. Osa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista on perustanut alueellisia toimikuntia. Tehtävä voidaan hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten olemassa olevilla resursseilla.

Poliisilaitoksen näkemys

Poliisilaitos tuonut esille näkemyksensä alueellisen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmästä edellisessä kohdassa.

Poliisipäällikkö

Ilkka Koskimäki

Rikosylikomisario

Kimmo Hyvärinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 08.02.2023 klo 10:37. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-mosta.